RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PŘEHLED TISKU

Číslo: 75/XII

Datum: 3.3.69.

OBSAH

Jiří SEKERA (Rudé právo)	Únor zavazuje	str. 2
Jan FIALA (Rudé právo)	Únor 1948	str. 4
Miroslav BOUČEK (Rudé právo)	Vznik a úloha Lidových milicí v únoru 1948 Příspěvek k historii	str. 6
Miroslav POLÍVKA (Rudé právo)	České hospodářství	str. 7
Dr.S. FALŤAN Vladislav HOLOTÍK (Práce)	Slovensko chce dělat čs. politiku	str. 8
red.čl. (Práce)	Všeodborový sjezd je už za dveřmi	str. 10
Renáta STEFFELOVÁ (Práce)	Léta padesátá jsou když...	str. 10
Dr.B. TOMÁŠEK Karel PROCHÁZKA (Lidová demokracie)	Bude stát v Praze pomník TGM ?	str. 11
Vladimír BOR (Lidová demokracie)	Smutné čtení varuje	str. 11
J. REČINSKÝ Vladimír ČERNÝ (Večerní Praha)	Střet názorů: Podnikové rady	str. 12
Zdeněk SALAQUARDA (Zeměděls.noviny)	Evangelíci v politickém životě	str. 14
red.čl. (Mladá fronta)	Zpráva o jedné schůzi SČSP	str. 15
Michal LAKATOS (Zítřek)	Nástup samosprávy	str. 17
Arno BĚLOHLÁVEK (Zítřek)	Obnovíme noviciáty řeholních sester ?	str. 18
Luděk PACHMAN Jiří NAVRÁTIL (Doba)	Malý rozhovor	str. 20

RUDÉ PRÁVO, 25. února 1969, str. 1. a 2. 2/75/XII

ÚNOR zavazuje

JIŘÍ SEKERA

Žijeme v období, které nečeká na výročí, jež by dalo příležitost ohlédnout se zpět do let, kterými jsme prošli, a zamyslet se nad nimi. Potřebu důkladného, poctivého bilancování jsme naléhavě pocítili brzy po lonském lednu a od té doby probíhá u nás vlastně permanentní konfrontace záměrů se skutečností posledních více už než dvou desítek let. Konfrontace s otevřeností předtím stěží poznanou, nekompromisní a kritickou, a to v míře, která vylučuje jakékoli podezření, že by šlo o vykalkulovanou taktiku, dávkovanou sebekritiku či něco podobného.

Významná okolnost, jakou nesporně je 21. výročí únorových událostí, však přece jen nezůstává a nemůže zůstat bez vlivu na tato hodnocení, jež se zdaleka neomezují na pouhé retrospektivy. Únorové výročí nutně vysunuje do popředí myšlenky o základních hodnotách spjatých s existencí a činností komunistické strany, s jejím posláním a úlohou ve společnosti.

Chceme vykročit vpřed, musíme tedy myslet na budoucnost. To neznamená, že se odzvání kritice. Neobejdeme se však bez vědecké analýzy, která musí zabránit tomu, abychom upadali do povrchního, neustále se opakujícího samoúčelného a subjektivního hodnocení minulých jevů a událostí, protože takový postup se ve svých důsledcích může obracet proti zájmům strany a dává nejednu lacinou příležitost podkopávat její autoritu.

Mnohé je tedy nutno prozkoumat; co však lze dnes s jistotou říci, je skutečnost, že únorem 1948 československá společnost vstoupila na cestu socialistického vývoje, v němž mimo pochybnosti zřetelně převažuje pozitivní proud revolučních sociálně politických přeměn této pospolitosti.

Byl to nejen významný předěl v našem vlastním dlouhodobém úsilí a společenský pokrok, ale současně to znamenalo nikoli malý přesun sil na světové aréně. Šlo o složitou souhru nejrůznějších okolností (z nichž subjektivní chyby nejsou zdaleka zanedbatelné), která způsobila, že otevřený prostor nebyl zcela využit, že republika není dnes tak daleko, jak by — i při vší rozpornosti vývoje — mohla být. Tato historická »kdyby« mají ovšem smysl tehdy, když vedou dopředu, když umožňují z minulé praxe vyvodit závěry a zkušenosti pro praxi příští.

Strana, její vedení, má za této situace důležitý úkol: porovnat své záměry, své programové cíle s dosaženými výsledky, vyvodit přísné racionální závěry z minulých chyb, přejít k novým způsobům a formám práce. Jednotlivec snad může podléhat emocím a náladám, upadat i do depresí, strana však nikoli. Není k tomu ani důvodů. Vždyť strana — to je mimo jiné i jednotící myšlenka. Je skutečností, že v jejím jménu vystupovali jednotlivci i skupiny s činy, zaměřenými de facto proti ní. Je ale skutečností, že jiní, a těch bylo nesrovnatelně více, si stále zřetelněji uvědomovali, jak nebezpečně se rozevřel úhel mezi teorií a praxí, a starali se o nápravu, riskovali mnoho proti systému, který stranu svíral.

Kdyby to bylo jinak, kdyby měli pravdu ti, kteří připisují deformace na konto celé strany, pak by si těžko bylo možno vysvětlit, kde se vzala právě v komunistické straně ta síla, která vyvolala Leden, který vyvstal ne jako deus ex machina, ale který se mohl podařit proto, že situace byla k tomu dlouho připravována. Kde by se vzala odvaha k tvrdé a nelítostné sebekritice, jež nezakrývala nic. Ano, nikdo objektivní nemůže popřít jedno: velkou mravní sílu přiznat si skutečnost, čestně a otevřeně a napravit chyby. Která vládnoucí síla našla kdy ve

světové minulosti odvahu to udělat? A to je i nejpřesvědčivější projev životaschopnosti myšlenek, na nichž komunistická strana stojí.

Dnes je tedy znovu cesta otevřená — tentokrát lednem 1968. Vstupujeme na ni poučení, zkušení, můžeme stavět na tom, co se podařilo vytvořit a upevnit v minulosti — a není toho opravdu málo. Víme ovšem, že nejde o situaci, která by byla snadnější než ta poúnorová v roce čtyřicátém osmém.

Přišla doba, kdy je nejen možno, ale nejvýše nutno prokázat, že socialismus je nejen sociálně spravedlivější řád, ale že disponuje účinnými prostředky ke stimulování rozvoje výrobních sil, že je s to osvobozovat všestranně člověka. Doba, v níž strana musí formulovat takový program, který by byl na úrovni poměrů a požadavků sedmdesátých a dalších let; aby tato společnost znala svou perspektivu i své úkoly. Jde o program, který by dokázal reagovat adekvátním způsobem nejen na charakteristické jevy vývoje soudobých ekonomicky vyspělých západních zemí, nýbrž aby šel dál; aby zformoval jasný výhled ve vývoji politického systému a v něm osobnosti člověka jako tvůrce všech hodnot, tedy jako výrobce a zároveň jako vlastníka výrobních prostředků. Znamená to nastínit řešení těch rozporů, které provázejí vědeckotechnický rozvoj, které poznamenávají tento svět hlubokými kontrasty, jež kapitalistická společnost řešit nedovede a nemůže. Přitom máme na mysli takovou kontinuitu našich programových cílů, která je úzce svázána se světovým vývojem, respektuje jej, a proto může být v tomto směru i významným podnětem pro celé mezinárodní komunistické a dělnické hnutí.

To všechno ovšem znamená, že strana vstupuje do zkoušky opravdě historické. Nelze říci, že by najednou byla postavena před úkoly nové, zcela jiné než před Lednem. Objektivně (nerozhoduje, zda byly do všech důsledků poznány a přesně formulovány) stály tyto úkoly před stranou už tehdy. Čím déle trvalo, než se odkryla možnost začít je řešit novými metodami, v nové atmosféře, tím větší handicap to pro stranu představovalo. Je faktem, že času bylo promarněno už mnoho — tím více je nyní nutno soustředit se na práci.

K tomu je ovšem zapotřebí především jednoho — ideově rozvinuté silné a politicky akceschopné strany, navazující na všechno dobré z prošlé dvacetiletá cesty; především na obětavou činnost desetisíců funkcionářů, neúnavnou práci komunistů, jejich politickou angažovanost a odvahu pustit se i do těch nejobtížnějších úkolů, sloužit svému lidu. Konjunkturalistům je dnes nepochybně těžké dostát úkolům a poslání komunisty, právě tak i těm »neangažovaným straníkům«, kteří svůj vztah ke straně formulují na základě jakýchsi abstraktně objektivistických kritérií.

Těžko si nevšimnout, že kritikům, kteří — ač to vůbec neodpovídá situaci — horlivě spěchají uplatnit heslo »fiat iustitia, pereat mundus« (spravedlnost, i kdyby měl zahynout svět), jaksi uniká podstatná věc, je to nezastupitelné poslání marxistické strany v naší společnosti, poslání naučit se poznávat zákonitosti společenského vývoje a vést společnost k vyšším vývojovým formám. To ovšem předpokládá od komunistů jedno: ideologicky se stále vzdělávat, pochopit plně, ač v těchto vyšších vývojových fázích jde, a orientovat činnost strany tak, aby tomuto požadavku se cti dostála.

A zde se objevují ve straně zábrany jiného druhu — nedostatečná schopnost analýzy konkrétních změn v životě společnosti, schopnost přijímat adekvátní formy stranické práce, odstranit lpění na zastaralých metodách, jež nad jiné zřetelněji prokázaly v minulosti svou omezenost (čemu jinému koneckonců vděčíme za současnou krizi, než omezenosti prostředků a metod politické práce v předlednovém období), zbavit se pseudorevolučních frází, protože to všechno vážně brzdí a omezuje možnosti rychleji postupovat vpřed. Stagnace teorie měla však za následek stagnaci hnutí.

Názorové rozdílnosti a konec konců i jistá setrvačnost ve stanoviscích by nebyly tím nejhorším handicapem, kdyby se dařilo účinněji tyto rozdílnosti překonávat a sjednocovat se k aktivní práci. Řada skutečností svědčí o tom, že tomu tak zatím není. Mezi komunisty s různým přístupem k politickým otázkám na všech úrovních existuje často zcela nedostatečná komunikace, není dosti opravdu upřímné nefalšované připravenosti dorozumět se, vstřebat nové poznatky marxistické vědy, chápat vzájemné argumenty, což často vede k akcím a projevům, které spíše zjitřují vnitrostranické vztahy a prohlubují nedorozumění, než naopak.

Ani stranické dokumenty nedokázaly zatím zabránit dosti účinně tomuto stavu. Musíme vyčerpat všechny možnosti soustředit poctivé, se stranou sžité a přitom vývojovou tendenci plně chápající komunisty kolem vedení strany. Není to tentokrát fráze padesátých let, je to nutnost, bez níž strana své úkoly plnit nemůže. A aby tohoto stavu dosáhla, nemůže se vyhýbat využít všech možností, které jí stanovy dávají.

Zavazuje ji k tomu její poslání společenské avantgardy, zavazuje ji k tomu únor 1948, a konečně leden o dvacet let později.

Oba tyto měsíce se právem staly symbolem — dodejme, že téhož humanistického poslání komunistické strany.

RUDÉ PRÁVO, 25. února 1969, str. 1. a 2.

RUDÉ PRÁVO, 25. února 1969, str. 3. 4/75/XII

V historii jako vědě neodsouvá žádné události, žádná období, žádné historické jevy do starého železa haraburdí, nechť k nim mají jakkoli rozdílná stanoviska různé společenské skupiny, různá politická seskupení, různé ideové proudy a směry i jednotliví historikové, kteří se mohou lišit ve svých názorech nejen podle příslušnosti a sympatií k těmto skupinám, seskupením, proudům a směrům, ale i podle postojů uvnitř jejich řad.

JAN FIALA

Únor 1948

To platí i o únorových událostech roku 1948. Nechť k nim kdokoli zaujímá jakékoli stanovisko, zůstává neměnnou skutečností, že byly významným předělem v moderních dějinách Československa, mezníkem, který svým vlivem působil i za jeho hranice. Kdo se neztotožní s existencí Československa jako socialistického státu, nebude asi nikdy pozitivně hodnotit ani únorové události. Avšak ani upřímní a přesvědčení stoupenci socialismu se neshodnou vždy v názoru na jejich příčiny, průběh, důsledky i význam. Před několika lety se mohlo (a mnohým bude i dnes) zdát základní schéma v postoji k Únoru zcela jednoznačným, jednoduchým a jasným — buď jsme pro socialismus, a tudíž i pro Únor se všemi stránkami v činnosti KSČ, která byla v řešení únorové vládní krize rozhodující silou — nebo Únor jako celek a s Únorem i socialismus odmítáme. Tomuto schématu pak odpovídalo i přijímání a výklad jednotlivých událostí, z nichž se únorové dny osmačtyřicátého roku skládaly, i událostí, jež jim předcházely, bezprostředně po nich následovaly, i hodnocení jednotlivých osobností, orgánů a institucí, jež se na nich podílely.

Poznání, že mnohé události probíhaly často jinak, než jsme si představovali, neznamená ovšem, že akceptujeme jakýkoli výklad, který se od našich původních představ liší. Pokud se hlásíme k socialismu, zůstává Únor významnou třídní srážkou, rozhodujícím střetnutím, v němž progresivní společenské síly v čele s dělnickou třídou definitivně porazily reakci a prosadily hospodářské a společenské změny, bez nichž by byl v situaci, jaká se v Československu vytvářela, další úspěšný vývoj již obtížný a k nimž musela společnost usilující o socialismus postupně dojít. Potud lze Únor hodnotit jen pozitivně. Avšak i pozitivní jevy mají též své negativní stránky, které nelze nijak opomíjet. Po Únoru nenásledovala jen výstavba socialismu, ale též jeho deformace, jež způsobily hluboké ekonomické, politické a především morální škody celé společnosti. A zejména v souvislosti s událostmi minulého roku, s poznáním nových, často bolestných, ale nevyvratitelných skutečností vystupuje i otázka: jaký byl vztah nejen úspěchů socialismu, ale i jeho deformací k Únoru 1948, jeho průběhu i výsledkům? Nejsou již v únoru 1948 některé kořeny těchto deformací a jestliže ano, proč a jak k nim došlo?

Odpovědět na tyto otázky vyčerpávajícím způsobem nebude snadné a odpověď nemůže být v tom ani v onom smyslu jednoznačná. Hledat ji znamená znovu se vracet k historii únorových událostí, historii, která se musí opírat o stále dokonalejší poznání a poznávání všech detailů, všech stránek a vzájemných souvislostí, z nichž se v roce 1948 únorové střetnutí skládalo a jež se v něm uplatňovaly. Vědecký návrat k historii Února ji ukáže v poněkud jiném světle, než se donedávna jevila a mnohým snad jeví dodnes.

Deformace uplynulého období brzdily nejen poznání, ale zkreslovaly a opomíjely mnohé z toho, co se v Únoru projevilo především jako pozitivní, co mělo mít trvalejší hodnotu a platnost v epoše, jež následovala. K deformacím padesátých let i éry Antonína Novotného měly blízko již některé jevy v r. 1948 i před ním, avšak tyto deformace byly současně (a především) i deformacemi pozitivních myšlenek Února, myšlenek, jejichž obrodou — a nikoliv popřením — se stal leden 1968 a polednová politika.

Vítězství, jehož v únoru 1948 dosáhly lidové revoluční síly, bylo výsledkem a pokračováním úspěšné politiky, jakou od r. 1945 prováděla KSČ, v níž silně zaznívaly myšlenky o specifické československé cestě k socialismu, využívající příznivé mezinárodní i vnitropolitické situace a odpovídající zvláštnostem a podmínkám země, tradicím jejích národů i obecným principům marxisticko-leninského učení. I po osvobození se podařilo udržet v Národní frontě spolupráci všech vlasteneckých, demokratických a státotvorných sil, jež měly v druhé světové válce zájem na boji proti fašismu a obnově Československa. Značně vzrostla přitažlivost socialistických idejí a autorita komunistů. Ve většině společnosti převládlo přesvědčení o nutnosti značných politických a sociálních změn, kterou si uvědomovali i realističtěji myslící představitelé reprezentace nekomunistických stran a organizací. Za těchto okolností získala KSČ u svých politických partnerů souhlas s podstatnými společenskými změnami, jež se s ukončením války realizovaly v podstatě pokojným způsobem, svými důsledky však byly hluboce revoluční a značně přibližovaly vývoj v Československu k socialismu.

Udržet a upevňovat výsledky národní a demokratické revoluce, to byl hlavní postulát, z něhož vycházely představy o zvláštní československé cestě k socialismu. Komunisté při ní počítali i s dlouhodobější existencí pluralitního systému v ekonomice i v politickém životě se zachováním středního a především drobného soukromého podnikání, se spoluprací různých politických stran v Národní frontě, v níž by se udržely partnerské vztahy a současně rozšířila i vedoucí úloha KSČ.

Přibližně v polovině roku 1947 se však situace podstatně změnila. Značně se zostřily mezinárodní vztahy, především se zhoršila spolupráce mezi vedoucími velmocemi někdejší protihitlerovské koalice, sílily první příznaky studené války. Uvnitř země se projevily — částečně v souvislosti s katastrofálním suchem a neúrodou — i určité hospodářské obtíže, při jejichž překonávání se střetávaly zájmy rozličných sociálních a politických sil. Z síly se podmínky pro další spolupráci v Národní frontě a vzájemné vztahy mezi jejími jednotlivými složkami.

V této situaci rostly na obou stranách krajní tendence a snahy řešit narůstající a stále obtížněji překonatelné rozpory definitivním a jednoznačným rozhodnutím otázky moci. Na straně pravice se stále výrazněji uplatňovaly i síly, které se s existencí lidové demokracie a většinou (někdy i těch nejzákladnějších) výsledků i národní a demokratické revoluce nikdy nesmířily a neměly co dělat v Národní frontě ani ve veřejném životě, kam se dostaly díky toleranci a podpoře, jaké nalezly ve vedení nekomunistických politických stran.

Za těchto podmínek zrálo střetnutí, k němuž pak v únoru 1948 došlo a v němž jednoznačně zvítězily pokrokové síly, vedené KSČ. Únor rozšířil pozice socialismu a zbavil podílu na moci především ty síly, s nimiž byla další spolupráce obtížná nebo nemožná. Únorem strana neopustila hledání vlastních cest k socialismu — naopak úspěch Února byl do značné míry výsledkem tohoto hledání, i když se konkrétní podoba těchto cest podstatně změnila.

Snaha KSČ získat pro své řešení vládní krize co nejširší podporu — jež byla popřením stalinské teze o vedení hlavního úderu především proti kolísajícím vrstvám — přinášela své výsledky. Již druhý den vládní krize měl Klement Gottwald pro doplnění vlády a její podporu zajištěnu velkou většinu Národního shromáždění včetně poslanců tří stran, jejichž ministři podávali demisi. O získání

většiny usilovali komunisté všude. Boj proti pravici vedli pod heslem obrany výsledků národní a demokratické revoluce, státních a národních zájmů, se závazkem zachovávat ústavu, demokratické zásady a občanské svobody. Prostřednictvím orgánů, jako byly závodní rady, rolnické komise a jejich sjezdy apod., které sehrály v únorových dnech významnou úlohu a které měli pod svým vlivem, vytyčovali komunisté především takové požadavky, které odpovídaly celkovým zájmům pracujících.

K dosažení cílů dělnické třídy a ostatních pracujících mohla KSČ zvolit také prostředky, jež při vší revolučnosti odpovídaly její předchozí politické, specifické cestě k socialismu, demokratickým tradicím, orientaci na pokojný vývoj revoluce i požadavku řešit vládní krizi ústavním způsobem. Byly to zejména velké lidové manifestace a shromáždění, požadující přijetí demise dvanácti ministrů a doplnění vlády podle návrhů Kl. Gottwalda, sjezd závodních rad (rovněž sjezd rolnických komisí, který se však sešel až po vyřešení krize), jednohodinová manifestační stávka.

Jednota dělnické třídy a nekompromisní, ale rozvážný postup revolučních sil hluboce zapůsobily na celou společnost, jejíž většinu se podařilo získat pro další rozvoj lidové demokracie k socialismu. To se bezprostředně odráželo i v některých vnějších jevech únorových událostí — např. manifestační stávka měla téměř stoprocentní účast, do Lidových milicí vstupovali i bezpartijní a příslušníci nekomunistických stran, Únorový řád za podíl na vítězství lidu dostala i řada kněží nejrůznějších církví.

Prosazení správného postupu v únorových dnech však někdy nebylo snadné i v řadách samotné KSČ. Některým komunistům (nejen uvnitř Československa) byl ústavní a pokojný postup oportunistický a málo revoluční, jiní považovali politiku Národní fronty i v její nové podobě za pouhou taktiku, bez dalších závazků a perspektiv, jen za přechodnou cestu k monopolnímu získání moci. Boj proti pravici a buržoazní reakci vyžadoval i některá administrativní a represivní opatření. Někteří straničtí funkcionáři a pracovníci bezpečnostního a zpravodajského aparátu však tato opatření někdy přecenili nebo i spojili s použitím nevhodných nebo přímo provokačních metod. Tyto jevy působily negativně — podporovaly kolísání mnohých skupin a jednotlivců, kteří se jinak stavěli k socialistickým přeměnám pozitivně, a ztěžovaly jejich přechod na stranu revolučních sil. Vedení KSČ se snažilo těmto tendencím čelit (např. K. Gottwald musel osobně zakročit proti snahám některých pracovníků Bezpečnosti zatýkat bez důvodů a bez ohledu na parlamentní imunitu některé pravicové poslance) a krátce po Únoru uvažovalo o vytvoření určitých záruk a zábran proti zneužití nekontrolovatelné moci.

Deformace socialismu v pozdějších letech přecenily administrativní, represivní a centralistické metody řízení společnosti a v mnohém se dotkly i pozitivních rysů československého února 1948. Specifická cesta k socialismu byla zamítnuta a opuštěna, Gottwaldovu myšlenku, že po Únoru je návrat ke kapitalismu vnitřními silami nemožný, nebudou-li komunisté sami dělat chyby, nahradily vulgární stalinské teze o zákonitém zostřování třídního boje a hledání nepřítele ve straně.

Leden 1968, politika, jež mu následovala a jejíž podstatou je především náprava křivd a omylů a řešení aktuálních potřeb společnosti na základě aktivního a tvůrčího rozvoje marxistické teorie, znamená návrat i k pozitivním hodnotám února 1948. Avšak stejně jako není možné odmítnutí, negace všeho, co po Únoru následovalo, čeho bylo dosaženo, není možné ani nekritické akceptování všeho, co se před ním i v jeho samotném průběhu událo.

RUDÉ PRÁVO, 25. února 1969, str. 3.

Vznik a úloha Lidových milicí v únoru 1948

Únor 1948 je dnes již neodmyslitelně spjat s Lidovými milicemi, které v jeho průběhu vznikly a v době vrcholení únorových událostí poprvé veřejně vystoupily. Vytvořily významné mocenské zázemí pro politiku strany. Nebyly však samy, kdo zasáhly do těchto událostí. Podílely se na nich i další revoluční orgány a bylo by nespravedlivé jich nevzpomenout.

Byly to především závodní rady, které byly brzy po Únoru zrušeny a jejichž prostřednictvím zajišťovalo odborové hnutí téměř všechny dělnické akce. V únoru 1948 to byli právě delegáti závodních rad, kteří usnesením svého sjezdu nejrozhodněji ovlivnili další vývoj. S nástupem družstevního hnutí se vytratily z našich vesnic rolnické komise, které se na svém sjezdu v únoru 1948 plně ztotožnily s požadavky dělníků. Začátkem padesátých let zanikly také akční výbory Národní fronty, jež provedly mocenský zvrat ve všech orgánech státní správy a ostatních politických stranách. Tak byly vývojem překonány důležité složky, které v únoru 1948 zajistily komunistické straně masovou podporu a rozhodující měrou se podílely na celkovém výsledku Února. Zůstaly Lidové milice.

Jaká tedy byla vlastně jejich úloha?

Ačkoli Lidové milice vznikly v průběhu Února, navazovaly svým způsobem na dřívější závodní milice. Ty vznikly spontánně na sklonku války a existovaly v prvních poválečných letech, kdy se staraly o ochranu závodů. Závodní milice, čítající asi 40 000 příslušníků, byly ozbrojenou složkou Revolučního odborového hnutí a po ukončení odsunu Němců byly zrušeny. Stalo se tak za souhlasu celé Národní fronty.

V daném okamžiku chtěla také naše strana udržet spolupráci celé Národní fronty, a proto se vzdala závodních milicí. Myšlenku dělnických ozbrojených oddílů však nikdy neopustila.

Začátkem února 1948 politické napětí ve společnosti neobyčejně vzrostlo. Zostřila se mezinárodní situace a zhoršila se hospodářská situace Československa. Za tohoto stavu se všechny politické strany chystají k volbám. Komunisté se obávali, aby nedošlo k seskupení ostatních stran a k pokusu změnit poměr sil v neprospěch KSČ, a sami usilovali o to, aby tak jako v ostatních lidově demokratických zemích byla i v Československu definitivně řešena otázka moci. Tomuto cíli přizpůsobovalo vedení KSČ taktický postup.

Příspěvek k historii

Většina vedoucích funkcionářů KSČ byla přesvědčena, že k zajištění vítězství postačí využít převážně legálních prostředků. Naproti tomu někteří jednotlivci ve vedení KSČ, hlavně V. Kopecký a J. Ďuriš, ale i mnozí řadoví funkcionáři se domnívali, že k zesílení pozic KSČ i případnému potlačení sil politického protivníka je třeba se opřít o ozbrojené dělnické oddíly.

Klement Gottwald a s ním většina členů vedení KSČ vycházela ze znalosti celkové situace, profilu jednotlivých politických sil i jejich vůdců a věděla, že žádná z ostatních politických stran nepřipravovala ozbrojený zásah do vnitropolitických poměrů. Teprve příjezd J. Steinhardta a V. Zorina a řada zpráv bezpečnostních orgánů o seskupování pravicových sil a jejich pokusech o ozbrojování, které nemohly být okamžitě prověřovány (dodatečným výzkumem nebyly většinou potvrzeny), posunuly nazírání členů vedení KSČ a přiměly je k rozhodnějšímu postupu. Byl dán pokyn k přemístění pohotovostních oddílů SNB do Prahy a 22. února vedení KSČ rozhodlo o ustavování oddílů Lidových milicí. Toho dne byl také jmenován hlavní štáb LM ve složení velitel — J. Pavel, jeho zástupce — Fr. Kriegel, politický komisař — J. Smrkovský, jeho zástupce — J. Hulínský, náčelník štábu mjr Duda, operační důstojník mjr Paducha.

Zbraně byly příslušníkům LM vydány až 25. února v odpoledních hodinách, a to v okamžiku, kdy se očekávalo definitivní rozhodnutí prezidenta dr. E. Beneše ve věci demise dvanácti ministrů. Vedení KSČ sice předpokládalo, že president demisi přijme, neboť se obával občanské války a vnějšího zásahu do vnitřních poměrů, ale přece jen si nebylo zcela jisto. A právě v tomto nejnapjatějším okamžiku byl dán pokyn k ozbrojení jednotek LM. **Lidové milice se v ozbrojených formacích objevily v pražských ulicích teprve po podpisu demise, při slavnostním pochodu Prahou.** Během přípravy tohoto prvního veřejného pochodu byly také vydány první čtyři rozkazy hlavního štábu LM. Oddíly byly definitivně rozděleny do VII. oblastí, bylo potvrzeno složení jednotlivých oblastních štábů a stanoveny směry slavnostního pochodu Prahou. Ve večerních hodinách, po skončení pochodu, byl pak na Staroměstském náměstí přečten poslední únorový rozkaz, který oceňoval vojenskou disciplinovanost, morálku a ukázněnost všech oddílů a vyjadřoval dík příslušníkům LM za vzorné splnění všech úkolů.

Lidové milice představovaly jen nepatrný díl celkového počtu ozbrojených složek. V Praze bylo ozbrojeno 6550 dělníků; na celém území ČSR bylo v oddílech LM asi 18 000 příslušníků, zatímco armáda měla asi 140 000 a SNB asi 40 000 příslušníků. Také výzbroj a vojenská vycvičenost Lidových milicí byly minimální. **Vytvoření a vystoupení jednotek LM mělo proto převážně psychologický význam. Jak uvážlivě byly jednotky LM nasazeny, je zřejmé z následujícího faktu: některé oddíly LM neměly vůbec nabité pušky, přičemž rozkaz k použití zbraně mohl dát jedině osobně velitel hlavního štábu.**

□

Historický význam přináší každým rokem nová a dosud neznámá fakta, která upřesňují a prohlubují naše poznání a tím i celkový obraz Února. Kdo nesleduje soustavně historickou literaturu a v hlavě má stále jen ten »svůj« pohled, má v mnohém směru neúplnou a často i zkreslenou představu o únoru 1948. Tak je tomu často i při hodnocení úlohy Lidových milicí v únorových událostech. **Jejich podíl totiž spočíval výlučně v podpoře KSČ a revolučních orgánů v závěrečné fázi únorového střetnutí. Lidový milicionář zůstává však nadále symbolem Února, vyjadřuje svým postojem revolučně mocenský charakter zásahů do společensko-politické struktury, které však uskutečňovaly akční výbory Národní fronty.**

To nic nemění na závěru, že změny ve složení vlády se uskutečnily v podstatě na základě ústavních zvyklostí. Únor tak byl specifickým politicko-mocenským střetnutím, v němž se prolnulo revoluční násilí použité v mocenské sféře s dodržením legálních prostředků při řešení vlastní vládní krize.

MIROSLAV BOUČEK

RUDÉ PRÁVO, 25. února 1969, str. 3.

6/75/XII

PRÁCE, 25. února 1969, str. 4. a 5. 8/75/XII

S ČLENEM ÚV KSČ DR. S. FALŤANEM, CSc., O ČESKO-SLOVENSKÝCH VZTAZÍCH

Slovensko chce

① Dr. Samuela Falťana, kandidáta věd, který byl 1. ledna t. r. jmenován místopředsedou federální vlády, většina našich čtenářů patrně nezná. Do této funkce přišel z Bratislavy. Domníváme se proto, že úvodem k našemu rozhovoru prospěje několik dat z jeho životopisu.

Hned po osvobození byl dr. Falťan generálním tajemníkem Svazu slovenských partyzánů, současně studoval Vysokou školu politickou a sociální v Praze; byl poslancem Slovenské národní rady, vedl oddělení na ÚV KSS, později se stal vedoucím tajemníkem slovenského výboru SČSP. Několik let byl vědeckým pracovníkem Historického ústavu Slovenské akademie věd a publikoval beletristické a vědecké práce z oblasti nejnovější historie. Od roku 1968 byl předsedou ústředního výboru Slovenské národní fronty. Na loňském mimořádném sjezdu KSS byl zvolen do ústředního výboru KSS a jeho předsednictva. Loni byl též kooptován za člena ÚV KSČ; letos se stal poslancem Sněmovny národů Federálního shromáždění.

❶ *Hovořme nejprve, dovolíte-li o našem vnitropolitickém vývoji od Ledna. Jaké vidíte rozdíly mezi Českou a Slovenskou socialistickou republikou v tomto vývoji a proč?*

— Pokusím se odpovědět, i když tato problematika má svá úskalí. Nechtěl bych totiž srovnávat nesrovnatelné, ani mechanicky paušalizovat ať už kladné či negativní stránky tohoto období. Chceme-li však posuzovat vnitropolitický vývoj u nás od loňského Ledna a postihnout rozdíly mezi našimi národy, musíme mít neustále na paměti určité odlišnosti v jejich historickém vývoji.

Nechci se vracet daleko do minulosti, zastavím se u roku 1945, kdy se začala psát nová historie československých vztahů. Zvýraznila se také tím, že obnova Československa byla deklarována na principu rovnoprávnosti dvou bratrských národů.

Fakt je, že deformace v našem politickém, ale nejen politickém, životě se po osvobození projevily jak v českých zemích, tak i na Slovensku. Nechci to široce rozebírat, napsalo se na toto téma už dost. Pravda je také, že Slovensko bylo deformacemi postiženo dvojnásobně. Vedle omezování všeobecně demokratických práv občanů a demokratických práv uvnitř strany, byly na Slovensku deformace v národnostní politice, což se pak projevilo v praktické likvidaci národních orgánů. Rovnoprávnost dvou národních celků, deklarovaná v roce 1945 byla stále tvrději nahrazována direktivním centralismem.

Teprve, někdo však řekne že už, v roce 1963 odešli z politického života na Slovensku zkompromitovaní politici Široký, Bacílek, Pavol David a jiní. Stalo se tak pod tlakem rodícího se obrodného proudu ve straně i ve společnosti. Do vedení strany na Slovensku přišli také noví lidé, mezi nimi i soudruh Dubček, nezatížení hříchy minulých let, což mělo velký význam pro politický vývoj na Slovensku. Ovšem v pražském centru zůstával starý duch i metody. Přesto nové vedení znamenalo pro Slovensko krok vpřed.

Třeba říci, že když pak přišel Leden, při němž sehrálo významnou roli právě vedení KSS, byť se střet odehrával v Praze, a komunistická strana začala postupně uskutečňovat novou politiku, drtivá většina českého a slovenského obyvatelstva ji přijala, lze říci, s nadšením. To je nesporný fakt. Lidé si vydechli.

Zatímco v českých zemích začal se polednový vývoj a tím i demokratizace společnosti utvářet ve všeobecné politické rovině, při němž se vzedmula vlna různých názorů, snaha o nápravu křivd minulosti, na Slovensku se vedle tohoto pohybu nejvíc projevil výrazně trend národnostní. Lidé nějak vnitřně cítili, že přišla doba, v níž se bude moci dořešit to, co je nejvíc trápilo. Na Slovensku nebylo možné řešit demokratizaci bez toho, že se oba naše národy stanou vpravdě rovnocennými partnery. Jenom tím se odvalí z cesty našeho dalšího společného života hřích centralistického režimu Antonína Novotného. Po tom, co jsme zažili v minulosti, se tomu ani nelze divit.

Tady v českých zemích se ozývaly hlasy, že na Slovensku viděli lidé po Lednu 1968 obrodný proces pouze ve

S ČLENEM ÚV KSČ DR. S. FALŤANEM, CSc., O ČESKO-SLOVENSKÝCH VZTAZÍCH

dělat ES. politiku

federalizaci. Ostatní stránky politického vývoje prý byly zastřeny. To není pravdá; naopak, i na Slovensku vzrostla po Lednu nebývalá politická aktivita občanů. Myšlenka federalizace však různé proudy, které se objevily, sjednocovala a tak rozpory nenarostly do takové šíře, jako v českých zemích.

● *Bylo by, myslím, třeba podrobněji...*

Ano, aby bylo jasno: Nechci tvrdit, že by se na Slovensku neprojevily i v práci strany od shora až dolů názory konzervativní, sektářsko-dogmatické, stejně jako pravičácké. V porovnání s vývojem v českých zemích se mi však zdá a tak to také hodnotí ÚV KSS, že na Slovensku nabyla výrazně převahu politika středu. Lidé šli, jak se lidově říká, uvážlivěji, bez výraznějších antisocialistických tendencí, lze to také nazvat „zlatou střední cestou"; jestli to bylo dobré nebo ne, to nechť posoudí historie.

Důležitou roli sehrál na Slovensku mimořádný sjezd KSS, který se podařilo uskutečnit přesto, že byly snahy jej odložit. Ze starého ÚV KSS odešly takřka dvě třetiny členů a také do vedení strany se dostali mnozí noví lidé. Samozřejmě, že ne všechny, kteří odešli z ÚV KSS, lze nazvat konzervativci. Vždyť obměna funkcí nemá pouze takový charakter. Jde o obnovu důvěry a nové formy práce. To je velká výhoda, na kterou se někdy zapomíná a pak se vidí jednota komunistů na Slovensku jen jako věc národní. Strana se vnitřně konsolidovala, střety uvnitř ní se dále nevyhrocovaly. Pokud však jde o zastupitelské sbory, Slovensko je na tom stejně jako Česká republika, snad jen s tou výjimkou, že Česká národní rada nebyla zvolena v přímých tajných volbách, zatímco hlavní jádro SNR ano — i když ve starém volebním období.

Chtěl bych ještě podtrhnout, že velmi pozitivní úlohu sehrály pokrokové síly na Slovensku, jimž šlo a stále jde o československou státnost. Není tedy správné tvrzení, že by Slováci viděli v polednovém vývoji pouze federalizaci. Díky sjezdu strany i tomu, že už před ním odešli z KSS někteří lidé, nepůsobí dnes ve straně a ve společnosti výrazně různé vlny, ať už zleva či zprava

● *V českých zemích panuje v určité části veřejnosti názor — a prosím, aby toto konstatování nebylo považováno za provokaci nebo invektivu — že soudruh Biľak sice z funkce prvního tajemníka ÚV KSS odešel, ale přišel do Prahy a stal se tajemníkem ÚV KSČ a členem jeho předsednictva. Zcela jiný je zase pohled na soudruha Husáka. Po Lednu byl v české veřejnosti přijímán s velkými sympatiemi, účastnil se v Praze různých mítinků, lidé si ho vážili. Po Srpnu se však tento vztah narušil. Říká se o něm, že je zastáncem „tvrdé politiky". Vy, soudruhu Falťane, oba činitele znáte. Co byste k tomu mohl říci?*

— Především bych nechtěl dělat advokáta soudruhu Biľakovi ani soudruhu Husákovi. Oni sami mohou své jednání a činy obhájit. Myslím si však, že by nebylo správné dívat se na ně v jedné rovině.

O soudruhu Biľakovi je známo, že v bojích proti novotnovské centralistické politice, které vyvrcholily na prosincovém zasedání ÚV KSČ v roce 1967 a pak v Lednu 1968, šel po boku soudruha Dubčeka. Má tedy podíl na tom, že Novotný z politického života odešel. V této vlně se stal také členem předsednictva ÚV KSČ. V prvním období byl také zastáncem nového proudu, který se po lednovém plénu začal prosazovat. Vím, že později měl řadu výhrad opodstatněných i méně opodstatněných. Chci zdůraznit, že i já jsem měl řadu výhrad proti psaní některých novin, které jsem také ve slovenském tisku otevřeně napsal.

Pokud jde o jeho činnost v lonských srpnových událostech, nemohu se k ní odpovědně vyjádřit. I kdybych mohl mít subjektivně jisté výhrady, jsem historik, a proto musím říci, že pokud nemám v ruce fakta, nemohu dělat soudy a závěry. Mohl bych se dopustit stejných chyb, které jsme odsoudili v minulých letech. A na to nezapomínejme.

Rozmlouval VLADISLAV HOLOTÍK

PRÁCE, 25. února 1969, str. 4. a 5.

LIDOVÁ DEMOKRACIE, 25. února 1969, str. 5.

Bude stát v Praze pomník TGM?

Ano, odpovídá ředitel kulturní správy NVP dr. R. Tomášek

Jaro 1968 odstranilo umělé vody zapomnění nad prezidentem Osvoboditelem a městu, kterému přivezl z emigrace vládu věcí našeho lidu, mu u příležitosti 50. výročí toho okamžiku chtělo postavit důstojný památník. Výročí je dávno za námi, pomník dosud nestojí. Odpověď na to dává dr. RADMIL TOMÁŠEK, ředitel kulturní správy Národního výboru hlavního města Prahy.

Odkud vyšel podnět k postavení pomníku?

Oficiálně nás o to požádal městský výbor Svazu protifašistických bojovníků. 11. června 1968 rada národního výboru návrh akceptovala a doporučila, aby byl pomník postaven do oslav 50. výročí ČSR. Přibližně v téže době požádal o legalizaci Spolek pro postavení pomníku T. G. M., který se pokusil shromáždit finanční prostředky. Rada se však usnesla vybudovat pomník z peněz národního výboru.

Termín byl dost šibeniční, pravda?

Byl. Přitom šlo o to, abychom Masarykův památník zasadili na místo důstojné; architektonicky vhodné a geologicky vyhovující, aby samotné dílo mělo vysokou estetickou hodnotu, zkrátka, abychom postavili pomník Masaryka opravdu hodný. Našli jsme projekt z konce 30. let. Tehdy zástupci Prahy už dokonce položili základní kámen k dílu, které mělo být pro národ stojící tváří v tvář hitlerovskému nebezpečí symbolem naděje. Okupanti však přišli dřív, než mohl být projekt realizován. Porota umělecké soutěže tenkrát ocenila návrh architekta Kozáka, který počítal s umístěním pomníku v petřínské stráni, na osu Mostu legií (dnes 1. máje) a Vítězné třídy. Kozák záměrně vybral uzlový bod trasy spojující Národní divadlo, symbol obrozeného národa, s Hradem, symbolem naší státnosti.

Ve zbraslavské galerii jsme navíc objevili krásnou plastiku T. G. M. od národního umělce Vincence Makovského. Rozhodnutí pro Újezd se však postavily do cesty nejasnosti kolem vyústění a nájezdů malostranského a petřínského tunelu. Svou roli sehrály i jiné nepříznivé okolnosti.

Pane doktore, jednoduchá otázka Pražanů zní takto: Bude pomník stát?

Bude. Nedávno nám Útvar hlavního architekta sdělil, že vyústění tunelů a pomník by se vzájemně nerušily. Kozákův projekt tedy budeme realizovat na původním místě. A kdy pomník odhalíme? 7. března 1970, v den 120. narozenin našeho prvního prezidenta.

Jak bude pomník vypadat?

Pylon v pozadí bude z červené žuly. Na jeho vrcholu bude státní znak, starý státní znak, jehož autorem je akademický sochař Břetislav Běnda. Makovského socha na žulovém pozadí působivě vynikne. Pomník bude vidět jako velkou dominantu už z Národní třídy od Svazu spisovatelů, a jednou, až bude asanován Smíchov, a až bude v pořádku Petřín, vynikne jako dokonalé umělecké dílo v dokonalém prostředí.

Rozmlouval KAREL PROCHÁZKA

L[illegible]VÁ DEMOKRACIE, 26. února 1969, str. 5.

Smutné čtení varuje

Umělecké svazy teď zasílají v období sjezdů svým členům zprávy rehabilitačních komisí, a je to opravdu smutné čtení. Za suchými fakty případů straší celá léta zkaženého života, nezjistitelný rozsah umělecké práce zavedené a zakřiknuté díla, jež vlivem poměrů vůbec nevznikla. Mnoho p[illegible]zených umělců už na rehabilitaci resignovalo, jeden z nich, zasloužilý brněnský skladatel a pedagog, užil [illegible] svém dopise slov: „vzhledem k nenávratnosti něk[illegible] ztrát..." Ano, ten obrat je přesný, napáchaly se ztrá[illegible] už nenávratné. Profesoři konservatoří dostali jednou dopis, že jejich jméno už není v seznamu učitelů pro příští rok, dlouholetému moravskému kritikovi Černušákovi zase napsali, že v novinách už nemají pro jeho články místo, tvůrčí lidé byli zkrátka posíláni domů (a kdyby vždycky jen domů). Některé nesmyslné tendence vyvrátil čas, jako vyřazování jazzu, censura hudby duchovní, jiné omyly čekají na svou nápravu, třeba Umělecká beseda, když obdobná organizace Matice slovenská dostala už zelenou, některé hodnoty dokonce potichu přežily (anekdotická historie pražského Spolku pro komorní hudbu, který se ilegálně udržel jen proto, že likvidační lejstro se podařilo ztratit). Ale nejvíce bolí a varují ty ztráty nenávratné, případ Martinů, případ Tolich... A byly další přečiny pravomocí a úrazy lidí, zásahy necitlivé a křivdy, jak je poznali Iša Krejčí, prof. Schäfer a jiní na AMU nebo v Hudebním fondu, nebo i někdejší referent Lidové demokracie. Nejsmutnější pak je poznání, vystupující neodbytně z rehabilitačních spisů a zpráv, že podobné přehmaty nebyly činěny jen ve svatém nadšení a ve slepé víře, ale i z pohnutek osobních, malých a konkurenčních.

Opravdu varovné čtení, obdobné ve všech uměleckých svazech a platné pro celou společnost. Poučíme se z nich? Nebo snad připustíme jejich opakování? Budeme zase honit čarodějnice? Nezapomeneme lidskou tvář?

VLADIMÍR BOR

Evangelíci v politickém životě

XVI. synod Českobratrské církve evangelické zasedal od 19. do 22. února v Praze. Synod je nejvyšší zákenodárný a řídící orgán této církve a jeho zasedání se budou napříště konat každé dva roky.

Základním tématem synodu bylo hledání vlastního místa ve společnosti a cest k uplatnění vlivu církve na konečnou podobu života politického. Ne poprvé církev zdůraznila, že nechce ani přisluhovat, ani odsuzovat, ani se oddělovat, nýbrž že nese spoluodpovědnost za situaci, ve které žije. Předpokladem této spoluodpovědnosti a předpokladem pro normální plnění úkolů církve ve společnosti je odstranění deformovaných vztahů mezi státem a církvemi a nastolení vzájemné důvěry. Církev českobratrská na tyto skutečnosti v minulosti často upozorňovala, však teprve polednový vývoj v našem státě a dokumenty, které jsou jeho výrazem vytvářejí podmínky pro řešení těchto otázek.

Tuto problematiku vztahů mezi státem a církví bychom mohli rozdělit do tří skupin. Problémy první skupiny jsou dnes již historií. Jsou to ony nedobré skutečnosti, které byly v dosavadním průběhu polednového vývoje již odstraněny. Tak byl zrušen nepsaný numerus clausus na teologických fakultách, podle kterého např. evangelická církev mohla v některých letech přijmout jen tři studenty na Komenského bohosloveckou fakultu, přestože zájem byl několikanásobně větší. Nově byla upravena výuka náboženství na školách bez ponižujícího nátlaku na rodiče a eventuálních budoucích důsledků pro děti. Výše nákladu periodického tisku církví se bude napříště řídit podle zájmů odběratelů a hospodářskými podmínkami a nebude svévolně určována státními orgány. Byla již rehabilitována řada církevních hodnostářů, probíhají revise procesů proti kněžím z let padesátých a na ministerstvu kultury pracuje komise pro mimosoudní rehabilitaci osob postižených na církevněpolitickém úseku. Byla povolena činnost řecko-katolické církve, otevřena nová theologická fakulta v Olomouci a provedena řada dalších opatření. Dr. Prokůpek, zástupce sekretariátu pro věci církevní při ministerstvu kultury, označil ve svém projevu na synodu všechny tyto uvedené skutečnosti jako první etapu v utváření vztahů mezi státem a církví.

Druhou skupinou problémů vztahu mezi státem a církví jsou otázky, jejichž řešení je v kompetenci Sekretariátu pro věci církevní a jejichž úprava nevyžaduje změnu zákonů nebo článků ústavy. Mezi tyto patří skutečnosti z oblasti školské a kulturní. Synod se přimlouvá za odstranění zkreslených tvrzení protináboženského charakteru ze školních učebnic a osnov, žádá o úměrné zařazení bohoslužeb, besed s církevními pracovníky a jiných výrazněji křesťanských pořadů do vysílání rozhlasu a televize, usiluje o zrušení předběžného státního souhlasu pro volby církevních pracovníků na všech stupních a jeho nahrazení státním schválením dodatečným. Dále pověřil synod synodní radu církve, aby žádala od státních orgánů navrácení původních evangelických domovů důchodců do správy a péče církve, zpřístupnění církevního tisku ve veřejném prodeji a ve veřejných čítárnách. Jednou ze zásadních otázek této skupiny je instituce okresních a krajských církevních tajemníků. Platné zákony a předpisy ustanovují, že v krajích a na okresech vykonávají působnost ve věcech náboženských a církevních příslušné krajské a okresní národní výbory. Místo toho byly interními předpisy vytvořeny orgány církevních tajemníků, na které byla pravomoc národních výborů přenesena a kteří prakticky rozhodují vše s konečnou platností mimo příslušné komise nebo odbory národního výboru. Evangelická církev se již několikrát obrátila na ústřední orgány státní správy aby tato instituce byla zrušena.

Poslední komplex problémů, které podle názoru synodu vyžaduje řešení, protože je příčinou diskriminace církevních společenství ve státě, tvoří ty, které jsou v rámci stávajících platných zákonů neřešitelné. Synod odmítl názor, že by bylo možno požadovat zrušení církevních zákonů z roku 1949, aniž by byl vytvořen nový model vztahů mezi státem a církvemi. Těmito zásadními otázkami se má po důkladné studijní přípravě zabývat synod příští. Církevní zákony z roku 1949 postavení církví ve státě neupravují, upravují jen dozor nad nimi a otázky hospodářské. S těmi souvisí i otázka platů. Synod se domnívá, že platy duchovenstva by měly být zvýšeny minimálně na úroveň platů učitelských. Postavení církve ve státě by mělo být napříště zařazeno do správní soustavy vedle ostatních dobrovolných organizací.

Českobratrská církev evangelická, k níž se hlásí přes 270 000 příslušníků prohlásila, že se vždy cítila a cítí spoluodpovědna za duchovní a mravní růst samostatného československého státu. Výrazem této sounáležitosti s nadějemi a zklamáním národa je i Poselství synodu veřejnosti, jehož části byly v minulých dnech uveřejněny. Cílem církve je „nepřímá politika" výchovou k pravdivosti, demokratičnosti a statečnosti. Ve smyslu takto vytýčených úkolů vzešly ze synodu i konkrétní podněty dotýkající se nejen církve samé nebo jejích vztahů vůči státu, nýbrž celé společnosti. Zejména zákonodárným orgánům státu je adresován návrh synodu na zrušení trestu smrti. Dále by mělo Federální shromáždění ratifikovat Pakty o lidských právech OSN. Znepokojení vyjádřil synod nad projevy antisemitismu ve světě i v naší společnosti a přihlásil se k boji proti němu a jeho kořenům. Pokud jde o současnou politickou situaci, staví se synod za polednový vývoj v naší společnosti a v srpnových událostech spatřuje jeho ohrožení a v tom smyslu se obrací výzvou na příslušné činitele.

Zdeněk SALAQUARDA

ZEMĚDĚLSKÉ NOVINY, 25. února 1969, str. 3. 14/75/XII

MLADÁ FRONTA, 22. února 1969, str. 7. 15/75/XII

ZPRÁVA O JEDNÉ SCHŮZI SČSP

Třináctá organizace Svazu čs.-sovětského přátelství v Praze 6 (tedy nikoliv 13 odboček, jak jsme mýlně uvedli ve čtvrteční zprávě), měla ve středu 19. února 1969 v 19.30 svou členskou schůzi, jíž se zúčastnili členové SČSP z jiných pražských obvodů a z Kladna. Celkem 349 osob.

Předsedající na ni uvítal mj. prvního tajemníka velvyslanectví SSSR Čerkasova a majora Sovětské armády Romanova. Přítomni (bylo jich ke třem stům) přivítali oba tyto hosty bouřlivým skandováním „Ať žije Sovětský svaz!", „Ať žije Rudá armáda!"

Zasloužilá umělkyně Světla Amortová z Vinohradského divadla přednesla úryvek z Majakovského poémy „Správnú věc". Jedna mladá členka odbočky přečetla pozdravný dopis k výročí vzniku Sovětské armády.

Úvodní slovo měl člen ÚV KSČ Jan Havelka. Vzpomněl výročí Února i výročí vzniku Rudé armády. Řekl v té souvislosti, že únor 1948 musí být hlubokým poučením pro každého poctivého občana naší země, a že bez pomoci Sovětského svazu by nebylo možné budovat ČSSR jako nezávislý stát. Pomoc Sovětskému svazu cítíme ve všech oblastech našeho života. V poslední době slyšíme a čteme o nevýhodnosti obchodu se SSSR, že na tento obchod doplácíme a podobně, na druhé straně se vytváří iluze, jako by obchod se Západem byl pro nás výhodnější. Náš tisk, rozhlas a televize však takřka vůbec nemluví o výhodnosti našeho obchodu se SSSR. Pokud jde o Západ, připomněl řečník vleklý spor o část zlatého pokladu republiky s USA; naproti tomu dodávky barevných kovů ze Sovětského svazu představují hodnotu skoro dvaceti tun zlata, a o tom se nepíše.

Dále srovnával strategii reakce před únorem 1948 s postupem reakce dnes. Vždycky se rozvine nějaká akce, která ústřední výbor, vládu a ústřední orgány odvádí od práce. Vzpomeňte na listopadové zasedání ÚV KSČ: přijalo rezoluci, základ pro všechny opravdové vlastence a komunisty, ve čtyři ráno končí zasedání, ale už v poledne příští den je vyhlášena studentská „okupační" stávka. Druhý den se v Lucerně sejde aktiv pražských novinářů a přijme závěry, které také nejsou podporou ÚV KSČ.

Po prosincovém zasedání jsme se zase zabývali tím, jestli soudruh Smrkovský bude předsedou Federálního shromáždění, nebo ne. A po lednovém plénu byl celý národ ve znamení sebevraždy Palacha. To není strana, ale někdo jiný, kdo chce, aby se země zmítala v nejistotě. Zřejmě tu bojují tytéž síly jako před Únorem, ale mnohem rafinovanější, a vládnou sdělovacími prostředky. Socialistické a protisocialistické síly však nemohou žít trvale vedle sebe, tak jako se nesnáší oheň a voda; dříve nebo později musí dojít ke střetnutí. V roce 1948 to skončilo Únorem, a nemůže tomu být jinak ani dnes. V únoru 1948 mohl lid zvítězit, protože v jeho čele stála jednotná strana, která se opírala o důvěru lidových mas. Má-li strana uplatňovat svou vedoucí úlohu, musí jí lid věřit, vidět v ní autoritu.

Jan Havelka dále hovořil o pevném spojení dělnictva, rolnictva a pracující inteligence a nutnosti prohlubovat toto spojení. Podceněna však byla ideová práce strany v duchu marxismu-leninismu; je potřebí analyzovat předlednové i polednové období a vysvětlit, co vedlo k oslabení ideové práce. Zdůraznil, že ke splnění všech úkolů potřebujeme nezbytně jednotu strany a všech prosocialistických sil, ale jednotu ne takovou, jaká vyrůstala u nás před srpnem, v srpnu a po něm — na nacionalistické základně, nýbrž jednotu na základech marx-leninismu a proletářského internacionalismu. Žádná kapitalistická země nám ve výstavbě socialismu pomáhat nebude. Zárukou budování socialismu je jedině Sovětský svaz; on je i zárukou vítězství socialismu na celém světě.

První tajemník sovětského velvyslanectví Čerkasov pozdravil pak shromáždění. Řekl mj., že sovětský lid se vždy těšil z toho, jak bratrský československý lid jde pevně cestou úspěšného budování socialismu. Druhou část svého pozdravného projevu pronesl česky. Krátce pak promluvil důstojník Sovětské armády major Romanov.

Potom byla diskuse; mnozí se nepředstavili, proto většinou neuvádíme jména.

Soudružka: Jak to máme dělat my dole, abychom to dělali dobře? Např. v naší stranické organizaci je nás málo tohoto smýšlení. Poraďte, jak to máme dělat ... ale především myslím, že tam nahoře byste si to mohli opravdu vyčistit.

Soudružka: Jak to vlastně bude vypadat s těmi sdělovacími prostředky? To, co se děje ... Jak je to s Kamilou Moučkovou z televize? To přece nejde, aby takhle ničili mládež.

Soudruh: Mě překvapuje, že máme takových zpráv, že to dál nejde, a tady jsem nedostal ani jedny Zprávy. Chodí sem všelijaký brak ze Západu, a náš časopis, který nás pravdivě informuje, ten nedostaneme do ruky.

Soudružka: Bude nutné udělat pořádek v ústředí SČSP.

Soudruh: Mám otázku na soudruha Havelku. Máme dole těžkou práci, a ÚV KSČ nám ji ztěžuje tím, že se ještě nevypořádal se signatáři „2000 slov". Souhlasím se soudružkou která vystoupila s tím, že je nutné udělat pořádek od hlavy. Dále se vyslovil proti kooptaci nových členů ÚV KSČ, protože XIV. sjezd je neplatný a jsou tam lidé, kteří stojí za kontrarevolucí.

Soudruh: Ani v socialismu není lehké být komunistou a hlásit se otevřeně k Sovětskému svazu. Máme-li výhrady, musíme je vyslovit. V televizi se ohánějí štosy dopisů, a naše dopisy jim tam prý chybějí.

Předsedající: Jsme na schůzi SČSP. Pokud jde o kritiku současnosti, je správné to zde říci, ale vnitrostranické věci nechme na členské schůze strany.

(Hlasy z pléna: Tam nemůžeme mluvit!)

Soudruh Liška: Byl bych rád, kdybychom tu odvahu, kterou projevujeme zde, ukázali na stranických schůzích a řezali do té fašistické sebranky, co nalezla do strany, ale na půdě strany, abyste se na schůzích komunistů stali zase komunisty.

Soudružka: Pracuji na ústředním úřadu geologickém, tam vystoupil otevřeně jeden soudruh s tím, že čte Zprávy, a to byste viděli ten tanec! Z obvodního výboru KSČ tam poslali jednoho doktora — jak ten tam mluvil! To byl úplně kluzký had.

Soudruh: Zastupují tady stav, který není spravedlivě posuzován, totiž novináře. Jsem z ČTK. To, co říkáme, je mnohdy emocionální. Tím nic nevyhrajeme. Jestliže se budeme vracet ke starým praktikám, budou nás ve straně zesměšňovat. Nechali jsme se někdy zahnat do pozic, které jsou groteskní pro mladé lidi. My musíme mít takové argumenty, které k nám mladé lidi přitáhnou. Předseda řekl, to si řekněte na stranických schůzích. Ale mluví se na stranických schůzích, jak se má? Strougalův projev chodí ilegálně — a Dubčekův projev v Uhrovcích se tiskl v novinách. Chodím na tyto schůze proto že myslím, že když progresivní jádro chce vyhrát, musí si osvojit argumenty moderní doby.

Soudružka: Myslím, že tady je jediný argument: chceš jít se socialismem, nebo s kapitalismem, musíš se rozhodnout. To je zásadní otázka a žádný starý argument.

Soudružka: Tedy na schůzi člověk pookřeje. Včera se v naší organizaci volil výbor. Ohromná bitva. A když jsme sledovali složení těchto lidí, ukázalo se, že inženýr, který si v Ioni v lednu doplácel příspěvky za tři roky, je najednou progresivní.

Soudružka: Na poslední schůzi jsme četli referát soudruha Svobody v Plzni. Sama jsem s tím referátem pak argumentovala u mladých lidí, a setkala jsem se myslím i s úspěchem. Ale rozohnilo mě, když to pak v rádiu dementovali. Myslím, že pokud se tyto

r.

referáty budou dávat mezi lidi, je třeba autentických záznamů. Já si soudruha Svobody nesmírně vážím.

Soudruh: Chceme obhájit socialismus skutečný, ne jak se říká s lidskou tváří. Topič v Internationalu umožnil sovětskému důstojníkovi se osprchovat a je označován za kolaboranta a přesouván na jinou práci. Nemůžeme připustit ten teror v rukavičkách, který se soustavně děje. Chceme agitovat, ale potřebujeme prokazatelná fakta, musíme najít přístup k mládeži, argumentovat seriózně, kvalitně — mladí lidé se kulit nedají.

Soudruh: O našich schůzích se píší traktáty, ale skutečnou pravdu nenapíší. Že se prý do Lucerny novináři nedostali? Až se umoudří, dostanou se všude. Když budou psát pravdu, budeme je oficiálně zvát! Je třeba stát i po Lednu za progresivními vůdci strany, jako byl Gottwald; a my si nikým nenecháme odstřelovat ani Indru, ani Biľaka, ani Husáka, budeme za nimi stát a s nimi bojovat až do konce. Studenti nebudou jednotní s KSČ, dokud budou v čele vysokoškolských orgánů stát signatáři „2000 slov", jako sám profesor Starý.

Soudruh dr. Michl: Ve straně se mezi Lednem a březnem zrodila nejstrašnější frakce, která vrazila straně kudlu do zad. Ta frakce není ani Čechle, ani jodasovci, ale Smrkovský, Vodsloň, Kriegel, Švermová. Až teď přijdeme domů, postavíme pořádné odbočky a OV SČSP, a odtud budeme rozdávat rány.

Inž. Kapek, člen ÚV KSČ: Každý neuvážený výkřik, věta, každé jméno, která se tady vykřikne, může být dáno do souvislostí jinak, než je tady myšleno. Chceme-li bojovat, musíme myslet, že bojujeme se silným odpůrcem a nespojujme to s horlivostí. Říká se — odejděte, nikoho nezastupujete. Mluvím za sebe. Každému roste někdy více nepřátel než přátel, a může se stát, že do ukončeného období už nezastupuje všechny, kteří ho volili. Ale říkám odpovědně: O zastupování lidí stejného smýšlení, jako jste vy tady, o to budu usilovat. Nejsme dnes rozděleni územně, scházíme se podle názorů.

Dále A. Kapek prohlásil — v souvislosti se svou činností — že spolupráci se sovětskými vojsky v srpnu nepokládá za kolaboraci.

Pak se zmínil mj. o tom, že celý lednový proces uskutečnil ten ústřední výbor strany, který byl zvolen na XIII. sjezdu KSČ, zastal se některých funkcionářů, kteří jsou bezdůvodně nazýváni „zrádci", a připomněl, že např. profesor Šik hovořil při projednávání návrhu na presidentskou funkci o A. Novotném jako o nejprogresivnějším člověku, kterého zná. Dále se zmínil o „strašáku" jodasovy skupiny; položil otázku, zda někdy hrozilo naší komunistické straně nebezpečí zleva, jedině snad pro toho, kdo je pravičák.

Ještě jednou se pak A. Kapek vrátil k pověstem o shromáždění v Libni a připomenul, že soudruh Jodas, obyčejný člen strany, už před Lednem posílal A. Novotnému a J. Hendrychovi mnoho ostrých připomínek. „Mám absolutně čisté ruce, pokud se týká padesátých let: byl jsem na vysoké škole, nedělal jsem žádnou funkci — vím jedno: že se to politicky přehodnocuje, ale vím také, že křesťanství se šířilo ohněm a mečem. A křesťanství dodnes nedělá rehabilitace. To neznamená, že jsem proti rehabilitaci, ale chci říci: abychom v této straně, která má zásluhu o to, co je v této zemi dobré, nevyhledávali jenom to, co je špatné. Chyby se stávají, musí se potrestat každý viník, musí se omezovat moc těm, kteří chtějí vládnout neomezeně."

Soudružka Hrubá: My jsme dřeli a těšili jsme se, že dáme lidi vystudovat a budeme pak mít novou inteligenci. A když teď poslouchám, jak to vypadá...

Soudružka: Při SČSP na Praze 8 jsme v minulých dnech vytvořili skupinu mladých lidí, kteří podporují přátelství se SSSR, protože si myslíme, že je konečně načase organizovat tu část mládeže, která za Sovětským svazem stojí. Stojíme pevně za presidentem Ludvíkem Svobodou, nesmírně si ho vážíme, a mnozí mladí lidé by si z něho měli vzít příklad. Chceme naše představitele podpořit, k tomu je třeba žít, pracovat, a ne umírat. Je jistě mnoho mladých stejného smýšlení, pošlete je mezi nás. Toto pondělí v 18 hodin máme opět schůzku na sekretariátu OV SČSP na Bělohorské ulici v suterénu.

Soudruh: Soudruh Gottwald říkal: Jezdíme se učit do Moskvy, jak zakroutit buržoazii krk. Chci vědět, pro co tam jezdí naši představitelé dnes. A ne aby v televizi fňukal a aby se nechal od šantánové holky olizovat na nábřeží. Musíme je smést, jako smetli ruští bolševici Kerenského.

Prof. J. Lang: Jsem z University 17. listopadu. Chtěl bych vyjádřit hluboké dojetí z mládeže, kterou tady vidím. Potom řekl, že se zúčastnil schůzí v Čechii i v Lucerně, a jeho stranický výbor s ním pak 4 hodiny tuto záležitost projednával. Je potřebí využívat všech možností, které dávají stanovy strany, obracet se na ústřední kontrolní a revizní komisi, která v jeho případě usoudila, že se nedopustil frakční činnosti. Šiřte všude, že komise v jednom případě — a to se týká všech — nedošla k tomu že by to bylo stranické provinění.

Soudružka: Dokud nám budou přednášet ve stranických organizacích lidé jako profesor Hájek, kteří neuznávají Zprávy a hájí Zátopka, tak to k ničemu nepovede.

Soudružka: Je třeba se zaměřit na děti, na ty nejmenší. Ty jsou otravovány na školách; když dítě namaluje sovětský znak na letadlo, tak to učitelky škrtají. My musíme hlásit takové případy.

Soudruh: Co dělat se SČSP, jestliže se nám nedaří dosáhnout rychleji normalizace? Víme, že na stranických schůzích jste nedosáhli, soudruzi, úspěchů, dostali to do rukou pravičáci. Je třeba, abychom ze SČSP udělali mohutnou organizaci, očištěnou od všelijakého nánosu.

Soudružka Kudrnová z OV SČSP pak odpověděla na některé dotazy týkající se současné práce organizace. Kritizovala též, že například herci odmítají namlouvat sovětské filmy, navštívit SSSR apod. Vyzvala přítomné, aby využívali časopisu Svět socialismu, Tribuny, aby psali do televize. Sdělovací prostředky pro nás zatím nepracují, musíme si to sdělovat od ucha k uchu". Sdělila pak přítomným, že na obvodních sekretariátech budou k dispozici sovětské filmy o mladých lidech a pro mladé lidi. Poděkovala všem zúčastněným za dosavadní práci a víru.

Na závěr se pak vyslovil k některým dotazům Jan Havelka. Připomněl, že toto je schůze SČSP, a ne KSČ. „Stranické problémy musíme řešit na stranické půdě," řekl, „ale to neznamená, že bychom tady neměli mluvit o politice strany — o té musí mluvit každý československý občan, protože se ho dotýká. Ovšem není možné tady řešit stranické problémy." Je zbytečné dávat záminku aby se proti takovýmto schůzím postupovalo. Signatáři „2000 slov" nepatří do ÚV KSČ, ani do strany; předsednictvo ÚV hodnotilo „2000 slov" jako vytvoření předpokladů kontrarevoluce u nás. Záleží na složení síl uvnitř orgánu, na tom, kdy toto stanovisko bude prosazeno. Dále soudruh Havelka řekl, že za čistotu strany, za prosazení zásad marxismu-leninismu musíme bojovat především na půdě strany, v základních organizacích a orgánech. Čtete přehledy nebo zprávy o diskusi v ÚV; menšina je možná chvíli menšinou, než ti poctiví prokouknou. A myslím, že těch poctivých je většina. Pak připomněl, že základem pro další činnost je rezoluce listopadového pléna ÚV KSČ, a každý komunista by si ji měl osvojit a na jejím základě vystupovat.

Účastníci schůze odhlasovali pak rezoluci, v níž vítají usnesení předsednictva ÚV KSČ, které se staví za rozvíjení činnosti SČSP. Pokládají za nutné, aby příslušné orgány naší země už konečně otevřeně a důrazně odmítly urážení těch představitelů, kteří se plným neprovinili. Skutečným vlastencem může být jen ten, kdo je upřímným stoupencem přátelství se Sovětským svazem. V rezoluci se odsuzuje morální teror na ty naše občany, kteří mají vřelý postoj k Sovětskému svazu. Odsuzuje se i dočasné přejmenování náměstí Krasnoarmejců na náměstí Jana Palacha. Vyslovuje se požadavek, aby v delegacích do SSSR byli jen upřímní stoupenci vzájemného přátelství.

S připomínkou, aby Rudé právo, Tribuna a ČTK zveřejnily tuto rezoluci, byla schůze ukončena. Ve 23.20 zazněla sálem obvodního kulturního domu v Břevnově Internacionála.

(Zpracováno podle záznamu přímých účastníků schůze.)

DOBA, č. 7/69, 20. února 1969, str. 4. 20/75/XII

malý rozhovor

odpovídá
LUDĚK PACHMAN,
šachový velmistr

Studentské hnutí? Velice si ho vážím. Setkávám se však se studenty jen na mítincích. Víc se učím já od nich než oni ode mne. □ **To jste řekl krásně. Jak to?** Mají své ideály. U nás po mnohaleté degradaci ideálů je to velmi obtížné. □ **Jaké ideály?** Říci, že humanistické, zní frázovitě. Po každé revoluci je období, kdy je opravdu nutné řídit společnost byrokraticky. Naštěstí bylo, že se u nás tato forma zvěčnila, petrifikovala. Studentské hnutí na Západě je revolta, naši studenti mají konkrétnější představy. Pouštějí se i do hlubokých analýz politického systému budoucnosti. □ **Zatím jste říkal, proti čemu jsou. Pro co jsou? Pro socialismus?** Ano. Jen ojediněle jsem se setkal mezi studenty s názory, že socialismus se zpro fanoval. □ **Co si pod tím představují?** Nemohu mluvit za studenty, nereprezentuji je. Já mám svou představu, ale v diskusi se mnou studenti většinou souhlasí. □ **A vaše představa?** Zespolečenštění výrobních prostředků je nezbytný, ale jen technický předpoklad socialismu. Dosáhnout socialismu znamená vytvořit společnost vysoce kulturní, na postačujícím stupni materiálního blahobytu a bezpodmínečně s nejvyšším představitelným stupněm individuální svobody. □ **Co je to?** Stav, ve kterém společnost omezuje jednotlivce jen v nejnutnější míře. □ **Co není nejnutnější?** Mezi nutná omezení určitě nepatří nemožnost volného pobytu — například při cestování — omezení svobody projevu nebo svoboda shromažďovací. Základem je svoboda myšlení a filosofického názoru. Nedomnívám se, že by socialismus musel být povinně spojován jen s jedinou filosofií. □ **Ohledy na zahraniční zájmy státu?** To je pravda. Každý stát má právo omezit, ale jen v nezbytných případech. U nás však dříve nešlo o nezbytnost, ale o systém řízení. □ **Řízení omezováním?** Ano. Metodami nátlaku. Zatím jsme se k nim nevrátili. I když se zase začínají projevovat. □ **V čem to vidíte?** V zákazech a projevech nevole nad rezolucemi z továren, v zákazu horizontálních styků mezi společenskými organizacemi a v tzv. teorii jedné varianty — podvazování alternativních řešení. Prostě v omezování účasti na tvorbě politiky. □ **Vhodné mezo?** Dbát, aby jeden nesměl škodit druhému. Otázky: JIŘÍ NAVRÁTIL